

พฤติกรรมออมและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือน

เกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

Retirement Savings Behavior and Factors Affecting of Agricultural Households who are the Clients of Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province

นางสาวนพพรรณ พรหมอินทร์ * อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ดร.อิสริยา บุญญะศิริ **

Miss Noppasan Phom-in; Major Thesis advisor: Dr.Isriya Bunyasiri

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพของครัวเรือนเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ด้วยแบบจำลองโลจิต (Logit Model) จากการสัมภาษณ์ครัวเรือนเกษตรกรจำนวน 400 ตัวอย่าง ในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2554 ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 41.80 ไม่มีการวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพ และครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 40 ไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ เมื่อพิจารณาเฉพาะครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ พบว่าครัวเรือนเกษตรกรนิยมการออมรูปแบบกองทุนทวีสุข และสลากออมทรัพย์ โดยปัจจัยในการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมแบบผูกพันระยะยาว ได้แก่ 1) ให้ผลตอบแทนสูง 2) การจ่ายภาระผูกพันที่ได้รับเงินต้นคืนแน่นอนไม่สูญหาย และ 3) สามารถถอนเงินต้นคืนได้ก่อนกำหนดเดิมจำนวน จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ พบว่า อัตราส่วนภาระพึ่งพิง การวางแผนชีวิต การวางแผนทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ

Abstract

The purpose of this research is to study the behavior and factors that determined the retirement savings of agricultural households who are the clients of Bank of Agriculture and Agricultural Cooperatives in Phra Nakhon Si Ayutthaya province. The logit model has been utilized on this research. The sample consists of 400 agricultural households. Data was collected through questionnaires from February to March 2011. The results have shown that 41.80 percent of the agricultural households do not have a plan for retirement savings. Besides, 40 percent of the agricultural households do not have the retirement savings. The major forms of the retirement savings are the Taweasuk fund and the saving lottery. The factors that determined the choice of the retirement savings are 1) high return 2) certain principal and 3) flexible withdrawals of principal. Based on the empirical results of the logit model, the dependency ratio, life plan, financial plan, financial knowledge and the ratio of members receiving the allowance for the elderly are factors determining the retirement savings.

Keyword: Retirement savings

* มหบัณฑิตหลักสูตรเศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

e-mail address: noppasan_p@yahoo.com

** อาจารย์ประจำสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์เกษตร ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

e-mail address: fecoiyb@ku.ac.th

บทนำ

ประเทศไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร ไปสู่การเป็นสังคมผู้สูงอายุ ความก้าวหน้าด้านการแพทย์ การส่งเสริมสุขภาพ และการวางแผนครอบครัว ทำให้ประชากรมีสุขภาพดี มีอายุยืนยาวมากขึ้น และมีอัตราการเกิดลดลง ส่งผลให้สัดส่วนผู้สูงอายุต่อประชากรทั้งหมดเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 6.8 ในปี พ.ศ.2537 เป็นร้อยละ 10.7 ในปีพ.ศ. 2550 นอกจากนี้อัตราส่วนเกื้อหนุนผู้สูงอายุ ซึ่งหมายถึงประชากรวัยแรงงานที่มีศักยภาพในการดูแลเกื้อหนุนผู้สูงอายุหนึ่งคนมีแนวโน้มลดลง จากร้อยละ 9.3 ในปี พ.ศ.2537 เหลือเพียงร้อยละ 6.3 ในปีพ.ศ.2550 แสดงให้เห็นว่าผู้อยู่ในวัยแรงงานจะต้องรับภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น สะท้อนถึงความจำเป็นในการพึ่งพิงตนเองของผู้สูงอายุ นอกจากนี้การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุยังส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้ยาและการออมของประชาชน ผลผลิตภาพแรงงาน ตลอดจนโครงสร้างการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐบาล เนื่องจากรัฐบาลต้องจัดสรรสวัสดิการสังคมผ่านระบบงบประมาณแผ่นดิน เพื่อให้บริการสวัสดิการสงเคราะห์แก่ผู้สูงอายุที่ยากจน ค่าใช้จ่ายด้านสาธารณสุข และการจ่ายผลตอบแทนเพื่อการเกษียณอายุที่เพิ่มขึ้น ทำให้รัฐบาลมีงบประมาณเพื่อการลงทุนพัฒนาในด้านอื่นๆ ลดน้อยลง (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550)

ครัวเรือนเกษียณได้รับผลกระทบจากการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาก เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนเกษียณส่วนใหญ่มีอายุมาก อยู่ในช่วงระหว่าง 50 – 54 ปี (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2553) นอกจากนี้บุตรหลานของครัวเรือนเกษียณทำงานในภาคการเกษตรลดน้อยลง มีการอพยพย้ายถิ่นของแรงงานมากขึ้น ครัวเรือนเกษียณมีแนวโน้มที่จะต้องพึ่งพิงตนเองมากขึ้น ดังจะเห็นได้จากสัดส่วนของผู้สูงอายุไทยที่อาศัยอยู่คนเดียวตามลำพังในครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นจากร้อยละ 3.60 ในปี พ.ศ. 2537 เป็นร้อยละ 7.70 ในปี พ.ศ. 2550 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2550) ดังนั้นการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพแบบสมัครใจจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับครัวเรือนเกษียณ แม้ว่าปัจจุบันประเทศไทยจะมีระบบการออมเพื่อเกษียณอายุภาคบังคับ ได้แก่ ระบบบำนาญบำนาญข้าราชการ กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ และกองทุนบำนาญข้าราชการ แต่ระบบการออมดังกล่าวไม่สามารถดูแลประชาชนได้อย่างครอบคลุมทุกกลุ่ม โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานนอกระบบ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นแรงงานในภาคเกษตรกรรม ไม่มีสิทธิประโยชน์ด้านการชดเชยรายได้เมื่อเจ็บป่วยหรือขาดเจ็บจากการทำงาน ไม่มีประกันการว่างงาน ประกันชราภาพ และระบบการออมเพื่อรองรับการเกษียณอายุ ดังนั้นเพื่อเป็นการแบ่งเบาภาระของรัฐบาล และประชากรวัยทำงานในการเลี้ยงดูผู้สูงอายุ ตลอดจนเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมเข้าสู่วัยสูงอายุอย่างมีคุณภาพ จึงจำเป็นต้องตระหนักถึงความสำคัญของการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ โดยมีการวางแผนทางการเงินตั้งแต่ช่วงวัยทำงาน และเพิ่มระดับการออมให้เพียงพอกับค่าใช้จ่ายต่างๆ หลังวัยเกษียณ เพื่อไม่ให้เป็นการระแ่ถูกหลาน สังคม และรัฐบาล การศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของครัวเรือนเกษียณกรจึงเป็นเรื่องที่ต้องให้ความสำคัญ เพื่อเข้าใจพฤติกรรม และปัจจัยที่ส่งผลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ จากการตรวจสอบเอกสารที่ผ่านมา พบว่า งานศึกษาที่เกี่ยวกับการออมเพื่อดำรงชีพยามชราภาพส่วนใหญ่ศึกษาพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อดำรงชีพยามชราภาพของครัวเรือนโดยทั่วไป (ศิริอรุณ อนันตวิรุฬห์, 2550; วรเวชม์ สุวรรณระดา และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ, 2551; ชลัษฏ์พร อมรวัฒนา และคณะ, 2551; วรัญญา ทองทวีศรี, 2552; เขียวพร แซ่ตั้ง และคณะ, 2552; Kawewat Sincharoen, 2006 และ Nattikan Piyawattananon, 2008) ไม่ได้ศึกษาถึงพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อดำรงชีพยามชราภาพสำหรับเกษตรกร โดยเฉพาะ ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำการศึกษาพฤติกรรม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษียณกร เพื่อประโยชน์ในการส่งเสริมเกษตรกรให้มีการออมเงินไว้ใช้ในยามชราภาพ โดยเลือกจังหวัดพระนครศรีอยุธยาเป็นพื้นที่ในการศึกษา เนื่องจากเป็นจังหวัดที่เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกข้าวและเป็น

ผู้สูงอายุ ทั้งนี้การออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ หมายถึง การออมที่มีลักษณะการผูกพันระยะยาว ซึ่งผู้ออมไม่สามารถเรียกเงินคืนได้จนกว่าจะครบกำหนดตามสัญญา หรือต้องเสียค่าปรับในการยกเลิกสัญญาการออมนั้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

วิธีการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 400 ตัวอย่าง เก็บข้อมูลในช่วงระหว่างเดือนกุมภาพันธ์ ถึง มีนาคม พ.ศ. 2554

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่ออธิบายพฤติกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis) ใช้แบบจำลองสมการถดถอยโลจิสติกแบบทวิภาค (Logistic Regression Analysis) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความน่าจะเป็นของการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

แบบจำลอง

การศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรรมลูกค้านาคารเพื่อการเกษตรและการสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ใช้แบบจำลองสมการถดถอยโลจิสติกแบบทวิภาค (Logistic Regression Analysis) โดยปัจจัยที่กำหนดการออมเพื่อดำรงชีพยามชราภาพ ได้แก่ สถานภาพสมรส อายุ รายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริง อัตราส่วนภาระพึ่งพิง การวางแผนชีวิต การวางแผนทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาท รักษาทุกโรค) ต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน มีรายละเอียดดังนี้

$$Q_i = f(\text{Status}, \text{Age}, \text{Income}, \text{Peo_Ratio}, \text{Life_Plan}, \text{Financial_Plan}, \text{Financial_Know}, \text{SSW}_1, \text{SSW}_2)$$

โดยที่ Q_i = ตัวแปรหุ่นแสดงการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ
 (มีค่า = 1 เมื่อ หัวหน้าครัวเรือนมีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ
 และมีค่า = 0 เมื่อ หัวหน้าครัวเรือนไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ)

Status = ตัวแปรหุ่นแสดงสถานภาพสมรส
 (มีค่า = 1 เมื่อ โสด หย่า แยกกันอยู่ หรือหม้าย
 และมีค่า = 0 เมื่อ สมรส หรืออยู่ด้วยกันแต่ไม่ได้สมรส)

Age	= อายุ (ปี)
Income	= รายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริง (บาทต่อปี)
Peo_Ratio	= อัตราส่วนภาระพึ่งพิง (สัดส่วนระหว่างสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่ มีรายได้ต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด)
Life_Plan	= ตัวแปรหุ่นแสดงการวางแผนชีวิต (มีค่า = 1 เมื่อ หัวหน้าครัวเรือนมีการวางแผนชีวิต และมีค่า = 0 เมื่อ หัวหน้าครัวเรือนไม่มีการวางแผนชีวิต)
Financial_Plan	= ตัวแปรหุ่นแสดงการวางแผนทางการเงิน (มีค่า = 1 เมื่อ หัวหน้าครัวเรือนมีการวางแผนทางการเงิน และมีค่า = 0 เมื่อ หัวหน้าครัวเรือนไม่มีการวางแผนทางการเงิน)
Finacial_Know	= ระดับคะแนนความรู้ทางการเงิน โดยกำหนดระดับคะแนน 0 – 5 จากข้อคำถามความรู้ทางการเงิน 5 ข้อ (ดังรายละเอียดหน้า 9)
SSW1	= สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกใน ครัวเรือน
SSW2	= สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาทรักษาทุกโรค) ต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน

สมมติฐานการศึกษา

1. สถานภาพสมรส (Status) โดยมีสมมติฐานว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีสถานภาพสมรส หรืออยู่ด้วยกัน แต่ไม่ได้สมรส มีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพน้อยกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่โสด หย่า หม้าย หรือแยกกันอยู่ เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนที่มีสถานะโสด หย่า หม้าย หรือแยกกันอยู่ อาจประสบปัญหาทางการเงินยามชราภาพ จึงมีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพมากกว่า

2. อายุ (Age) จากทฤษฎีการบริโภคที่คำนึงถึงวงจรชีวิต พบว่า บุคคลที่มีอายุน้อยในวัยต้นของชีวิต จะมีรายได้ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากขาดประสบการณ์การทำงานจึงมีการออมน้อย หลังจากนั้นเมื่อมีอายุมากขึ้นจะมีรายได้เพิ่มสูงขึ้นทำให้มีการออมเพิ่มขึ้น จนสูงที่สุดในช่วงกลางของวงจรชีวิต และค่อยๆ ลดต่ำลงเมื่อเข้าสู่วัยชรา ดังนั้นความสัมพันธ์ระหว่างการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. กับอายุของหัวหน้าครัวเรือน มีความเป็นไปได้ใน 2 ลักษณะ คือ ความสัมพันธ์เชิงบวกกับอายุ และเชิงลบกับอายุยกกำลังสอง

3. รายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริง (Income) ซึ่งเป็นผลรวมของรายได้สุทธิจากการเกษตร และนอกภาคการเกษตร ของครัวเรือน มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ ดังนั้นครัวเรือนเกษตรกรที่มีรายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริงมาก มีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพมากกว่าครัวเรือนที่มีรายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริงน้อย

4. อัตราส่วนภาระพึ่งพิง (Peo_Ratio) หมายถึง สัดส่วนระหว่างสมาชิกในครัวเรือนที่ไม่มีรายได้ต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนทั้งหมด เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงลบกับการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ เนื่องจากหัวหน้าครัวเรือนต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งไปเลี้ยงดูสมาชิกครัวเรือนที่ไม่มีรายได้ ดังนั้นครัวเรือนเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. จังหวัด

พระนครศรีอยุธยา ที่มีอัตราส่วนภาระพึ่งพิงสูงจึงมีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพต่ำกว่าครัวเรือนที่มีอัตราภาระพึ่งพิงต่ำ

5. การวางแผนชีวิต (Life_Plan) เป็นปัจจัยที่แสดงถึงพฤติกรรมการมองไปข้างหน้า และการวางแผนในการดำเนินชีวิต จึงเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีการวางแผนชีวิต จึงมีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการวางแผนชีวิต

6. การวางแผนทางการเงิน (Financial_Plan) เป็นปัจจัยที่แสดงถึงการวางแผนทางการเงินระยะยาว มีการจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งชีวิตเพื่อรักษาระดับการบริโภค จึงเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนที่มีการวางแผนทางการเงินจึงมีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีการวางแผนทางการเงิน

7. ความรู้ทางการเงิน (Financial_Know) เป็นความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ เนื่องจากเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความรู้ทางการเงิน จะมีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ทางการเงิน จึงมีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพมากกว่าหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่มีความรู้ทางการเงิน

8. สวัสดิการสังคม หรือความคุ้มครองทางสังคม (Social Security Wealth: SSW) เป็นปัจจัยที่ช่วยคุ้มครองเมื่อเกิดความไม่แน่นอนของรายได้ในอนาคต ได้แก่

8.1 สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (SSW1) เป็นปัจจัยที่มีผลเชิงลบต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ เนื่องจากครัวเรือนมีเงินรายได้เพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ จึงไม่จำเป็นต้องมีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ ดังนั้นครัวเรือนเกษตรกรที่มีสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนสูง จึงมีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพน้อยกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำกว่า

8.2 สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้า (30 บาทรักษาทุกโรค) ต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (SSW2) เป็นปัจจัยที่มีผลเชิงลบต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ เนื่องจากครัวเรือนไม่จำเป็นต้องเตรียมเงินออมสำหรับการใช้จ่ายรักษาพยาบาลยามชราภาพ ดังนั้นครัวเรือนเกษตรกรที่มีสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าสูง จึงมีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพน้อยกว่าครัวเรือนเกษตรกรที่มีสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนต่ำกว่า

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาพฤติกรรมการออม และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรถูกดำเนินการเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร จังหวัดพระนครศรีอยุธยา แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ ส่วนที่ 1 การวิเคราะห์เชิงพรรณนาถึงสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม พฤติกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ และความรู้ทางการเงินของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์เชิงปริมาณถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีอายุมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 53 ปี มีสถานภาพสมรส (ตารางที่ 1) ครัวเรือนเกษตรกรมีรายได้จากการเกษตรสุทธิที่ใช้จ่ายได้จริงเฉลี่ย 260,518.92 บาทต่อปี มีรายได้นอกภาคการเกษตรสุทธิที่ใช้จ่ายได้จริงเฉลี่ย 97,228.50 บาทต่อปี นอกจากนี้พบว่า ครัวเรือนเกษตรกรมีสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน และอัตราส่วนภาระพึ่งพิงเท่ากับ 0.24 0.95 และ 0.26 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 1 สภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคมของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

ลักษณะทั่วไป	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อายุ		
21 – 30 ปี	11	2.70
31 – 40 ปี	41	10.30
41 – 50 ปี	123	30.80
51 – 60 ปี	126	31.50
61 ปีขึ้นไป	99	24.70
รวม	400	100.00
ค่าเฉลี่ย = 52.83	ค่าต่ำสุด = 22	ค่าสูงสุด = 79
สถานภาพสมรส		
สมรส	328	82.00
อยู่ด้วยกันแต่ไม่ได้สมรส	11	2.70
โสด	26	6.50
หย่า	2	0.50
แยกกันอยู่	4	1.00
หม้าย	29	7.30
รวม	400	100.00

ตารางที่ 2 รายได้สุทธิที่ใช้จ่ายได้จริงจากการเกษตร และนอกภาคการเกษตร อัตราส่วนภาระพึ่งพิง และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับสวัสดิการสังคม

รายการ	ค่าเฉลี่ย
รายได้จากการเกษตรสุทธิที่ใช้จ่ายได้จริง (บาท/ปี)	260,518.92
รายได้นอกภาคการเกษตรสุทธิที่ใช้จ่ายได้จริง (บาท/ปี)	97,228.50
สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.24
สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน	0.95
อัตราส่วนภาระพึ่งพิง	0.26

พฤติกรรม และรูปแบบการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

จากการศึกษาพบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรสูงถึงร้อยละ 40 ไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ โดยเมื่อพิจารณาเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

นิยามการออมแบบผูกพันระยะยาวในรูปของกองทุนทวีสุข และสลากออมทรัพย์ ตามลำดับ ซึ่งปัจจัยที่หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรให้ความสำคัญในการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมแบบภาระผูกพันระยะยาว หรือการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพมากที่สุด คือ ให้ผลตอบแทนสูง คิดเป็นร้อยละ 29.20 รองลงมา ได้แก่ การจ่ายภาระผูกพันที่ได้รับเงินต้นคืนแน่นอนไม่สูญหาย และสามารถถอนเงินต้นคืนได้ก่อนกำหนดเต็มจำนวน ดังแสดงในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 พฤติกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

พฤติกรรมการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ		
มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ	240	60.00
ไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ	160	40.00
รวม	400	100.00
รูปแบบการออมแบบภาระผูกพันระยะยาว		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ; เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ)		
กองทุนทวีสุข	171	46.70
หุ้นสหกรณ์	25	6.80
สลากออมทรัพย์	106	29.00
บัญชีเงินฝากประจำแบบผูกพันระยะยาว	25	6.80
ประกันชีวิตแบบสะสมทรัพย์	21	5.80
ประกันชีวิตแบบเงินได้ประจำ	3	0.80
ประกันสังคมกรณีชราภาพ	15	4.10
รวม	366	100.00
ปัจจัยในการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมแบบภาระผูกพันระยะยาว		
(ตอบได้มากกว่า 1 ข้อ; เฉพาะหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ)		
ลำดับที่ 1 ให้ผลตอบแทนสูง	229	29.20
ลำดับที่ 2 การจ่ายภาระผูกพันที่ได้รับเงินต้นคืนแน่นอน ไม่สูญหาย	164	20.90
ลำดับที่ 3 สามารถถอนเงินต้นคืนได้ก่อนกำหนดเต็มจำนวน	164	20.90
ลำดับที่ 4 จ่ายผลตอบแทนเป็นเงินก้อนครั้งเดียว	124	15.80
ลำดับที่ 5 แม้จ่ายภาระผูกพันไม่ตรงตามเวลาที่กำหนด/ไม่สม่ำเสมอยังได้รับเงินต้นคืนเต็มจำนวน	104	13.20
รวม	785	100.00

1.1 การวางแผนชีวิต และการวางแผนทางการเงินของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

จากการศึกษาการวางแผนชีวิตของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร ร้อยละ 84 มีการวางแผนชีวิตเพื่อไปถึงอนาคตภายภาคหน้า และร้อยละ 62.80 มีการวางแผนทางการเงิน ในทางตรงกันข้าม กลับพบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 41.80 ยังไม่ได้คิด และไม่มีวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่รู้สึกกังวลใจในการดำรงชีพยามชราภาพเล็กน้อย หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรได้ให้เหตุผลขณะสัมภาษณ์ว่า อาชีพการเกษตรเป็นอาชีพที่สามารถทำได้เรื่อยๆ จนกว่าจะไม่มีเรี่ยวแรง ไม่มีวันเกษียณอายุ นอกจากนี้ในปัจจุบันการทำการเกษตรส่วนใหญ่อาศัยการจ้างแรงงานมากกว่าการใช้แรงงานตนเอง (ตารางที่ 4)

การประชุมเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษา มสธ. ครั้งที่ 1

26 สิงหาคม 2554

ตารางที่ 4 การวางแผนชีวิตและการวางแผนทางการเงินของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

การวางแผนชีวิต	จำนวน (คน)	ร้อยละ
การวางแผนชีวิต		
มีการวางแผนชีวิต	336	84.00
ไม่มีการวางแผนชีวิต	64	16.00
รวม	400	100.00
การวางแผนทางการเงิน		
มีการวางแผนทางการเงิน	251	62.80
ไม่มีการวางแผนทางการเงิน	149	37.20
รวม	400	100.00
การวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ		
ยังไม่ได้คิดและยังไม่มีวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ	167	41.80
คิดและวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพบ้างแล้ว	203	50.70
คิดและวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพอย่างชัดเจน	30	7.50
รวม	400	100.00
ความกังวลใจในการดำรงชีพยามชราภาพ		
รู้สึกกังวลใจมาก	36	9.00
รู้สึกกังวลใจเล็กน้อย	316	79.00
ไม่รู้สึกกังวลใจเลย	48	12.00
รวม	400	100.00

1.2 ความรู้ทางการเงิน

จากการศึกษาความรู้ทางการเงินของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่า หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่รู้จักการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพอย่างน้อย 1 รูปแบบ มีความรู้และสามารถเปรียบเทียบผลตอบแทนจากเงินฝากระยะยาวได้ แต่พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความรู้เรื่องการคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และผลกระทบจากอัตราเงินเฟ้อน้อย (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ความรู้ทางการเงินของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

ข้อความถาม	การตอบคำถาม	
	มีความรู้ (ร้อยละ)	ไม่มีความรู้ (ร้อยละ)
1. ท่านรู้จักการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพรูปแบบใดบ้าง	334 (83.50)	66 (16.50)
2. หากท่านกู้เงิน 10,000 บาท เจ้าหนี้กำหนดให้ท่านจ่ายดอกเบี้ย 1,000 บาทต่อเดือน ท่านทราบหรือไม่ว่า เจ้าหนี้คิดดอกเบี้ยท่านร้อยละเท่าใดต่อปี	77 (19.20)	323 (80.80)
3. ท่านทราบหรือไม่ว่า อัตราเงินเฟ้อส่งผลกระทบต่ออย่างไรต่อมูลค่าเงินออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของท่านในอนาคต	43 (10.70)	357 (89.30)
4. เงินฝากระยะยาวประเภทใดให้ผลตอบแทนต่ำที่สุด	292 (73.00)	108 (27.00)
5. สลากออมทรัพย์ทวีสินราคาหน่วยละ 500 บาท เมื่อฝากครบ 3 ปี จะได้รับผลตอบแทนเป็นดอกเบี้ยหน่วยละ 18.75 บาท ท่านทราบหรือไม่ว่า สลากออมทรัพย์ให้อัตราดอกเบี้ยร้อยละเท่าใดต่อปี	64 (16.00)	336 (84.00)

ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร

ตารางที่ 6 แสดงผลการประมาณการแบบจำลองโลจิต ที่อธิบายปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกร พบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ ได้แก่ การวางแผนทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน การวางแผนชีวิต อัตราส่วนภาระพึ่งพิง และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน แบบจำลองนี้สามารถอธิบายการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพได้ร้อยละ 51.57 และสามารถจำแนกหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่ไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพได้ร้อยละ 88.00

อัตราส่วนภาระพึ่งพิง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงลบต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเมื่อครัวเรือนเกษตรกรมีอัตราส่วนภาระพึ่งพิงสูง หรือหมายถึงมีสมาชิกครัวเรือนที่ไม่มีรายได้ที่ควรได้รับการแบ่งปันรายได้จากครัวเรือนเพื่อการบริโภคสูง หัวหน้าครัวเรือนจะต้องนำรายได้ส่วนหนึ่งไปเลี้ยงดูสมาชิกครัวเรือนที่ไม่มีรายได้ ทำให้ครัวเรือนมีความสามารถในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพลดลง โดยเมื่อครัวเรือนเกษตรกรมีอัตราส่วนภาระพึ่งพิงเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มีผลทำให้ความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพลดลงร้อยละ 0.53

การวางแผนชีวิต เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรเป็นผู้มีพฤติกรรมการวางแผน และมองอนาคตข้างหน้า ทำให้จำเป็นต้องมีการออมเพื่อรักษาระดับการบริโภคของตนเองในช่วงเข้าสู่วัยชรา โดยเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีการวางแผนชีวิต จะทำให้ความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.53

การวางแผนทางการเงิน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีการวางแผนทางการเงินระยะยาว มีการวางแผนทางการเงินเพื่อจัดสรรทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งชีวิต โดยเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีการวางแผนทางการเงิน จะทำให้ความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.74

ความรู้ทางการเงิน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ เนื่องจากเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความรู้ทางการเงิน หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจะมีความรู้ความเข้าใจในผลิตภัณฑ์ทางการเงิน สามารถเลือกการออมที่เหมาะสมกับตนเอง และสามารถเข้าถึงผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่หลากหลาย โดยเมื่อหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรมีความรู้ทางการเงินเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.57

สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลในเชิงบวกต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยเมื่อครัวเรือนเกษตรกรมีสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะทำให้ความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.37 อาจเป็นผลเนื่องมาจากเบี้ยยังชีพคนชราที่สมาชิกในครัวเรือนได้รับ ช่วยแบ่งเบาภาระค่าเลี้ยงดูและค่าใช้จ่ายครัวเรือนได้ ดังนั้นหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจึงมีความน่าจะเป็นในการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพเพิ่มขึ้น

เมื่อพิจารณาถึงผลกระทบส่วนเพิ่ม จากผลการศึกษา พบว่า ปัจจัยที่มีนัยสำคัญทางสถิติต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพมากที่สุด ได้แก่ การวางแผนทางการเงิน รองลงมา ได้แก่ ความรู้ทางการเงิน การวางแผนชีวิต อัตราส่วนภาระพึ่งพิง และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน ตามลำดับ

ตารางที่ 6 การประมาณการแบบจำลอง Logit และผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effects)^{1/}

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่า Marginal Effects
ค่าคงที่	-13.18741	
สถานภาพสมรส (X_1)	0.546123	0.1274327
อายุ (X_2)	0.097832	0.0228282
อายุ ² (X_3)	-0.000667	-0.0001556
รายได้ที่ใช้จ่ายได้จริง (X_4)	1.23E-07	0.0000000
อัตราส่วนภาระพึ่งพิง (X_5)	-2.251332**	-0.5253273**
การวางแผนชีวิต (X_6)	2.256265**	0.5264784**
การวางแผนทางการเงิน (X_7)	3.186622**	0.7435685**
ความรู้ทางการเงิน (X_8)	2.463452**	0.5748236**
สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X_9)	1.585088*	0.3698655*
สัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่มีบัตรประกันสุขภาพถ้วนหน้าต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือน (X_{10})	1.903528	0.4441705
LR statistic	277.6678	
McFadden R-squared	0.515719	
Log Likelihood	-130.3708	
% Correct Prediction ^{1/}	88.00	

หมายเหตุ: * แสดงถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

** แสดงถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

^{1/} ผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effects) ณ ค่าเฉลี่ยของตัวแปรอิสระ

สรุปผลการวิจัยและการอภิปรายผล

หัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 41.80 ไม่มีการวางแผนการออมเงินเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ และหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรร้อยละ 40 ไม่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ เมื่อพิจารณาเฉพาะหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรที่มีการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรนิยมการออมรูปแบบกองทุนทวีสุข และสลากออมทรัพย์ โดยปัจจัยที่มีความสำคัญต่อการตัดสินใจเลือกรูปแบบการออมแบบผูกพันระยะยาว ได้แก่ 1) ให้ผลตอบแทนสูง 2) การจ่ายภาระผูกพันที่ได้รับเงินคืนแน่นอนไม่สูญหาย และ 3) สามารถถอนเงินคืนได้ก่อนกำหนดเต็มจำนวน นอกจากนี้พบว่าหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับรูปแบบการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ และผลตอบแทนจากรูปแบบการออมแบบภาระผูกพันระยะยาว แต่มีความรู้เรื่องการคำนวณอัตราดอกเบี้ย และผลกระทบของอัตราเงินเฟ้อน้อย จากการศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ พบว่า อัตราส่วนภาระพึ่งพิง การวางแผนชีวิต การวางแผนทางการเงิน ความรู้ทางการเงิน และสัดส่วนสมาชิกในครัวเรือนที่ได้รับเบี้ยยังชีพคนชราต่อจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. รัฐบาล ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการส่งเสริม และให้ความรู้เกี่ยวกับการวางแผนชีวิต การวางแผนทางการเงิน และความรู้ทางการเงินที่เกี่ยวข้องกับการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความรู้เกี่ยวกับการคิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก และผลกระทบจากอัตราเงินเฟ้อ
2. รัฐบาลควรขยายการให้สวัสดิการทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเบี้ยยังชีพยามชราภาพแก่เกษตรกรอย่างทั่วถึง

บรรณานุกรม

ชลัยพร อมรวัฒนา, วรเวศม์ สุวรรณระดา, สมประวิณ มั่นประเสริฐ, สุภาภรณ์ คำเรืองฤทธิ์, และ พรพิมล พันธุ์พิมาย.

2551. รายงานฉบับสุดท้ายโครงการศึกษาวิจัยย่อย โครงการแนวทางการส่งเสริมการออมของกลุ่มผู้ปฏิบัติงานทำ
ภายใต้โครงการ “ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 ไปสู่การปฏิบัติ”.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง.

เขาวพร แซ่ตั้ง, นันทะ จันทะเสนา, และ สะอาด บรรเจิดฤทธิ์. 2552. พฤติกรรมการออมเงินเพื่อรองรับการเกษียณอายุของ
บุคลากรในภาคเอกชน จังหวัดสระบุรี กรณีศึกษา บริษัท เอส ไอ แอล ที่ดินอุตสาหกรรม จำกัด (Online).

<http://grad.vru.ac.th/download2/q-13.pdf>, 18 กรกฎาคม 2553.

วรเวศม์ สุวรรณระดา, และ สมประวิณ มั่นประเสริฐ. 2551. ปัจจัยกำหนดพฤติกรรมการออมของผู้มีงานทำในประเทศ
ไทย: การศึกษาจากข้อมูลการสำรวจในระดับจุลภาค (Online).

http://pioneer.netserv.chula.ac.th/~msompraw/Savings_NCE2009.pdf, 18 กรกฎาคม 2553

วรัญญา ทองทวีศรี. 2552. รูปแบบการออมเพื่อการดำรงชีพยามชราภาพของประชาชนในเขตชนบท อำเภอดอยสะเก็ด
จังหวัดเชียงใหม่. การค้นคว้าแบบอิสระ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ศิริอรุณ อนันตวิรุฬห์. 2550. พฤติกรรมการออมเพื่อการเตรียมเกษียณอายุของลูกจ้างสถานประกอบการเอกชนขนาดใหญ่
ในกรุงเทพมหานคร. สารนิพนธ์ เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์การพัฒนามนุษย์, มหาวิทยาลัยศรี
นครินทรวิโรฒ.

สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2550. รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2550. สำนักงานสถิติแห่งชาติ
กรุงเทพมหานคร.

_____. 2553. การสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางการเกษตร พ.ศ. 2551. สำนักงานสถิติแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร.

Nattikan Piyawattananon. 2008. Retirement Savings Behavior of Thai Employees in Private Limited Company. Master
of Science Independent Study in Finance, Thammasat University.

Kawewat Sincharoen. 2006. Economic Preparation for Retirement of Private Officers in Bangkok and Periphery.
Master of Arts Thesis in Population and Social Research, Mahidol University.